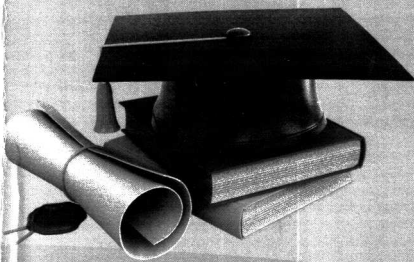

ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ НАПН УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ

Перлини наукового пошуку

**Збірник
наукових
статей**

Київ
2016

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. СПІЛЬНА ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ НАУКОВЦІВ І МАГІСТРІВ	
Ващенко О.М., Антонян Л.М. Формування в учнів 3-х класів навичок здорового способу життя у позаурочній діяльності	6
Ващенко О.М., Сударева А.І. Роль і місце фізичного виховання у формуванні навичок здорового способу життя молодших школярів	16
Ващенко О.М., Хижняк А.О. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до організації фізкультурно-оздоровчої діяльності: теоретичний аспект	25
Вишнівська Н.В., Пилипчук Н.М., Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій навчання на уроках «Я у світі»	32
Волинець К.І., Погоріла Д.О. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання дидактичних ігор на уроках математики	41
Волинець К.І., Рижук Т.М. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до формування пізнавального інтересу учнів на уроках математики	51
Канішевська Л.В., Ващенко С.В. Діагностика готовності майбутніх учителів початкової школи до формування гуманних відносин молодших школярів	62
Кравченко Т. В., Бородавко М. О. Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності: теоретичний аспект	69
Кравченко Т.В., Замішляк І.В. Сутність готовності майбутнього вчителя до екологічного виховання у професійній діяльності	78
Кравченко Т.В., Козирева Д.Л. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи як наукова проблема	86
Кравченко Т. В., Кривошей Т.В. Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до набуття професійно значущих якостей: теоретичний аспект	94
Кравченко Т.В., Руденко М.С. Теоретичні засади формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до професійної діяльності	102
Кравченко Т.В., Сараєва Т.О. Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до розвитку мислення учнів на уроках природознавства	113
Набільська О. В., Симоненко К. О. Використання інтерактивного навчання у початковій школі на уроках природознавства	121
Романенко Л.В., Бойко О.Г. Актуальність проблеми підготовки студентів до формування поняттєвого мислення молодших школярів	132
Романенко Л.В., Опанасенко О.В. Аналіз практики підготовки студентів до розвитку творчих здібностей молодшого школяра	139

Стаднік Н.В., Барабаш Н.В. Структурні компоненти готовності майбутніх учителів початкової школи до організації дослідницької роботи молодших школярів у природі	147
Стаднік Н.В., Бурка К.К. Теоретичні підходи до визначення готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи з обдарованими учнями	154
Стаднік Н.В., Мажуровська К.Є. Складові готовності майбутніх учителів до громадянського виховання молодших школярів	160
РОЗДІЛ II. НАУКОВІ ДОРОБКИ МАГІСТРІВ	
Антонян Л.М. Особливості організації позаурочної діяльності у початковій школі	166
Барабаш Н.В. Сутність поняття «дослідницька робота молодших школярів у природі»	176
Бородавко М.О. Основні підходи до розкриття сутності поняття «педагогічна технологія»	182
Бурка К.К. Структура готовності майбутнього вчителя початкової школи до роботи з обдарованими учнями	191
Ващенко С.В. Аналіз стану готовності майбутніх учителів початкової школи до формування гуманних відносин молодших школярів	197
Замишляк І.В. Організація екологічного виховання молодших школярів на уроках природознавства засобами проєктної діяльності	204
Козирска Д.Л. Розвиток логічного мислення молодших школярів на уроках математики: актуалізація проблеми	212
Кривошея Т.В. Формування готовності майбутнього вчителя початкової школи до набуття професійно значущих якостей	220
Літвін В.О. Роль і місце наочності на уроках математики в початковій школі	229
Мажуровська К.Є. Особливості підготовки майбутніх учителів до громадянського виховання молодших школярів	238
Пилипчук Н.М. Сучасні підходи до використання інформаційних технологій на уроках «я у світі»	247
Погоріла Д.О. Використання дидактичних ігор на уроках математики в початковій школі	253
Рижук Т.М. Дидактична гра як засіб формування пізнавального інтересу молодших школярів на уроках математики	264
Руденко М.С. Основні підходи до організації дослідницької діяльності молодших школярів	271
Сарасва Т.О. Авторська технологія «Creative case» як засіб формування готовності майбутнього вчителя до розвитку мислення учнів	280
Сударева А.І. Фізичне виховання як чинник здорового способу життя молодшого школяра	289

Хижняк А.О. Сутність поняття «фізкультурно-оздоровча діяльність початкової школи»	296
РОЗДІЛ III. НАУКОВІ ДОРОБКИ НАУКОВЦІВ ТА ВЧИТЕЛІВ-ПРАКТИКІВ	
Вишнівська Н.В. Теоретична складова підготовки педагогів шкіл-інтернатів до виховання милосердя в учнів молодшого шкільного віку	303
Гордієнко Н.П. Аналіз шляхів реалізації науково-методичної проблеми навчального закладу	311
Кошман П. Я. Підготовка майбутнього вчителя до використання наочних засобів на уроках трудового навчання в початковій школі	318
Крутенко О.В. Шляхи формування патріотичних почуттів школярів (у контексті творчої спадщини О. Захаренка)	326
Нестеренко А.В., Макієнко Н. М. Засоби підготовки майбутніх учителів до педагогічної культури спілкування з батьками учнів	334
Олійник І.В. Використання інформаційно-комунікаційних технологій на уроках музичного мистецтва	340
Романенко Л.В., Романенко К.А. Моделювання здоров'язбережувального середовища навчального закладу	346
Соломенцева Л.М. Техніки ефективного засвоєння інформації	355
Стасєва М.А. Окремі аспекти історичного розвитку неформального професійного навчання в Україні	360
Стецюк С.А. Активна пошукова робота – найдієвіший шлях до вивчення історії рідного краю	374

Романенко Л. В.,
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри початкової освіти та методик
природничо-математичних дисциплін

Опанасенко О. В.,
магістрантка спеціальності «Початкова освіта»
Педагогічного інституту

**АНАЛІЗ ПРАКТИКИ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО
РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА**

Анотація. У статті здійснено аналіз практики підготовки майбутніх учителів початкової школи до розвитку творчих здібностей молодшого школяра.

Ключові слова: творчі можливості, творча діяльність, творчі здібності.

Постановка проблеми. Початкова школа гостро відчуває потребу в оновленні наукової бази, яка дозволила б учителям розвивати творчі можливості учнів і забезпечувати цей складний процес на належному науковому і професійному рівні. Для учнів молодшого шкільного віку творча діяльність стає природною і необхідною формою пізнання матеріально-предметного світу; вона виявляє резерви особистості, нові шляхи власного вдосконалення. Тому проблеми розвитку творчих можливостей школярів у процесі навчання набувають особливої актуальності.

Цей процес потребує значного розширення, вдосконалення змісту та методів навчально-виховної роботи в системі освіти, постановки в основу навчання і виховання поряд із традиційними нових завдань, що розглядаються як складна, цілісна система регуляції творчої поведінки та діяльності для створення нових, особистісно та суспільно значущих продуктів. Успішне вирішення цих завдань, суттєві зміни всього навчально-виховного процесу, розвиток пізнавальної активності, творчих можливостей дітей безпосередньо пов'язані з удосконаленням підготовки майбутніх учителів, їхньої професійної майстерності й творчої активності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Творчість є предметом аналізу багатьох учених, котрі досліджують природу цього феномена. Філософські аспекти дослідження творчості розглядали Г. Батішев, Г. Гіргінов, Г. Давидова, Б. Кедров, А. Коршунов, А. Шумілін та інші. У роботах В. Андрєєва, Л. Виготського, Ю. Гільбуха, В. Давидова, О. Киричука, В. Крутецького, Н. Лейтєса, О. Леонтьєва, А. Лука, В. Моляко, М. Морозова, Я. Пономарьова, В. Рибалки, С. Рубінштейна, О. Савченко, С. Сисоевої та інших висвітлюються психолого-педагогічні фактори, які сприяють формуванню творчих здібностей особистості, мотивів її творчої діяльності, розвитку творчої активності. Велику теоретичну цінність і практичну значущість у розкритті форм і методів розвитку творчої

особистості у навчально-виховному процесі мають роботи таких спеціалістів, як Ш. Амонапвілі, М. Богданович, І. Волков, Л. Дашевська, Л. Ізотова, Н. Істоміна, Л. Кочина, С. Логачевська, З. Слепкань, В. Сухомлинський та ін. Окремі питання творчості, розвитку творчої особистості у навчально-виховному процесі висвітлено в дисертаційних дослідженнях І. Акуленко, О. Гришко, Л. Макрідіної, Н. Максименко, К. Маланюк.

Проблеми становлення особистості вчителя досліджувались у роботах педагогів А. Вербицького, Е. Гришина, О. Киричука, Н. Кузьміної, О. Мороза, В. Сластьоніна, І. Харламова та ін. Визначення шляхів, засобів і методів професійного становлення вчителя в умовах педагогічного ВНЗ, формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності розглядали Є. Белозерцев, В. Бондар, А. Войченко, Н. Кузьміна, О. Мороз, Р. Хмелюк; формування педагогічної майстерності у майбутніх учителів (С. Барбіна, І. Зязюн, Л. Рувінський); дослідження творчої особистості вчителя, його основних рис, діяльності і формування творчої особистості учня представлені в роботах Ю. Бабанського, В. Загвязінського, В. Кан-Калика, Н. Кичук, Н. Кузьміної, М. Потапника, Р. Шакурова та ін.

Однак у дослідженнях з філософії, психології, педагогіки не має єдиного підходу і погляду щодо сутності і структури творчості, творчих можливостей, як немає і певної системи у визначенні змісту, форм і методів розвитку творчих можливостей молодших школярів та підготовки майбутніх учителів до цієї діяльності. Досліджень про підготовку вчителя початкової школи до розвитку творчих можливостей молодших школярів у процесі навчання математики не проводилось. Ця проблема вимагає, з одного боку, реалізації творчої особистості майбутнього вчителя, з іншого – науково обґрунтованої системи його підготовки.

Мета статті: здійснити аналіз практики підготовки студентів ВНЗ до розвитку творчих здібностей молодшого школяра.

Виклад основного матеріалу. Л. Виготський творчою називав таку діяльність людини, яка створює щось нове, – однаково, чи буде це

результатом творчої діяльності будь-якої речі зовнішнього світу, чи побудовою розуму або почуття, яке живе та виявляється в самій людині. Роз'яснюючи творчість у його психологічному значенні як створення нового, вчений зазначав, що вона є «нормальним і постійним супутником дитячого розвитку» [3].

Український психолог В. Моляко, розкриваючи сутність творчості з позицій психології, зазначає, що під творчістю розуміють процес створення чогось нового для даного суб'єкта. Тому зрозуміло, що творчість доступна кожному. І школяр, який засвоює нові знання, розв'язує нову, незнайому задачу, і робітник, який виконує нове технічне завдання, і комбайнер – всі вони займаються творчістю, розв'язують творчі задачі [5].

Провідні українські методисти-математики (М. Богданович, О. Дубінчук, Л. Кочина, Я. Король, М. Левшин, З. Слешкань, І. Тесленко) підкреслюють, що математика має широкі можливості для інтелектуального розвитку особистості, творчого підходу до навчальної діяльності. На перший план виходить розвиваюча функція навчання, пріоритет самостійності та нестандартності думки, що забезпечує становлення творчої особистості учня.

На необхідність значно підвищити розвивальну функцію навчання звертає увагу З. Слешкань: «завдання вчити навчатися передбачає розвиток у школярів самостійного мислення, активізацію їх пізнавальної діяльності, творчої ініціативи» [7].

Особливої уваги заслуговує погляд учителів-новаторів на означену проблему. Аналізуючи досвід роботи Ш. Амонашвілі, І. Волкова, Л. Дашевської, С. Лисенкової, С. Логачевської, В. Сухомлинського, В. Шаталова та інших, слід відзначити їх своєрідне бачення творчості як взагалі, так і в навчальній діяльності. Кожен творчо працюючий педагог шукає шляхи реалізації цієї проблеми. Принциповими положеннями педагогічних поглядів передових учителів є вимога розвитку творчого потенціалу вихованців. В. Сухомлинський визначав творчість як своєрідну сферу духовного життя, самоствердження, коли розвивається самобутність та

індивідуальність кожної дитини [8]. І. Волков вважає, що творчість молодшого школяра – це створення ним оригінального продукту (розв'язання задачі, написання твору тощо), у процесі роботи над яким самостійно застосовано засвоєнні знання, вміння, навички, здійснено їх перенесення, комбінування відомих способів діяльності чи створення нового для учня підходу до виконання завдання [1].

У науковій літературі, творчість визначається як діяльність, результатом якої є створення якісно нових матеріальних і духовних цінностей і, що вона є здатністю людини створювати з наявного матеріалу дійсності на основі пізнання закономірностей об'єктивного світу нову реальність, що задовольняє різноманітним суспільним та особистим потребам і має прогресивний характер.

Творчість як вид людської діяльності характеризується ознаками, які виявляються в їх цілісній єдності: наявність протиріччя, проблемної ситуації або творчого завдання; соціальна та особистісна значущість і прогресивність; наявність об'єктивних (соціальних, матеріальних) передумов, умов для творчості; наявність суб'єктивних передумов для творчості (особистісних якостей – знань, умінь, позитивної мотивації, творчих здібностей особистості); новизна та оригінальність процесу або результату [2].

Сучасна підготовка майбутнього вчителя початкової школи обумовлюється цілями і завданнями навчання, розвитку та виховання учнів у початковій школі, особливостями розвитку молодшого школяра, його пізнавальними можливостями, змістом і логікою навчальних предметів, які вивчаються в школі. Саме тому вчені звертаються в своїх дослідженнях до творчої діяльності самого вчителя, розвитку його особистості під час професійної підготовки. І. Підласий та С. Трипольська через призму професійного потенціалу створили схему ідеального педагога сучасної української школи [6]. На їх думку, ідеальний педагог – це фахівець, працівник, особа, якій притаманні конкретні особливості кожної виокремленої сторони його діяльності.

У формуванні, підготовці творчого потенціалу особистості та суспільства в цілому велика роль відводиться педагогічним ВНЗ. Саме там студент повинен набути та розвинути творчі вміння, якості, здібності, які визначають в подальшому його професійну діяльність і життєдіяльність в цілому. Аналіз освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) на випускника педагогічного факультету (кваліфікація «вчитель початкової школи») є основою освітньо-професійної програми вищої освіти за напрямом 6.010102 «Початкова освіта», розробленої у Київському університеті імені Бориса Грінченка на основі норм Державних стандартів освіти. Вона містить освітньо-кваліфікаційні вимоги до фахівців і визначає готовність учителя початкової школи до навчально-виховної роботи з дітьми та професійного самовдосконалення. Але цей документ не повною мірою відображає вимоги суспільства до підготовки творчого педагога. У освітньо-кваліфікаційній характеристиці є посилання на творчість, але зовсім відсутнє пояснення, якими саме знаннями і вміннями повинен володіти майбутній учитель для того, щоб бути готовим до прояву творчого ставлення до своєї професії [4].

Оскільки зміст освіти реалізується в процесі навчання і шляхом самоосвіти, важливо правильно визначити зміст навчання (тобто склад і обсяг навчальної інформації, що пред'являється студентам для навчання і засвоєння), а також комплекс завдань і вправ, які вони повинні виконати, щоб оволодіти необхідними навичками і вміннями.

Аналіз навчальних і робочих програм, відвідування занять, спілкування з викладачами свідчать, що програми орієнтують студентів не тільки на засвоєння теоретичних основ дисциплін, а й на розв'язання конкретних завдань практичної підготовки студентів до їх професійної діяльності, спрямовують на творчу взаємодію з учнями. Викладачі під час навчально-виховного процесу ознайомлюють студентів із прийомами активізації творчого мислення учнів, використовують проблемне навчання, знайомлять з традиційними і нетрадиційними підходами до вивчення певних тем.

Студентам пропонують спецкурс «Педагогічні технології формування

математичних знань»; у програмі з методики навчання математики є інтегрований курс «Психолого-педагогічні основи навчання у початковій школі», який розглядає актуальні питання методики навчання молодших школярів розв'язання нестандартних задач. Цей курс сприяє розвитку творчого підходу до навчання молодших школярів. У тематику курсових та дипломних робіт включаються елементи дослідження творчого мислення учнів, творчого підходу до вивчення дисциплін. Наприклад: «Логічна підготовка молодших школярів у процесі навчання математики», «Нестандартні задачі в початковому курсі математики», «Використання елементів проблемного навчання на уроках математики в початковій школі» та інші.

Але такі процеси відбуваються несистематично. Причинами цього, на думку самих викладачів, є недостатня кількість годин на практичні заняття, переважно репродуктивне викладання у вузі, недостатня обізнаність з теорії творчості з боку викладачів, обмаль методичної літератури з цього питання. Робочі програми не передбачають систематичного та планомірного розвитку студента як творчої особистості. Навіть більше – відсутніми є теми занять, які б сприяли розвитку творчих здібностей студентів. Тільки на заняттях з "Педагогічні технології формування математичних знань" розглядається творчість учителя як один із компонентів педагогічної майстерності.

Таким чином, аналіз структури та змісту професійної підготовки вчителів початкових класів показав, що визначений зміст дисциплін не повною мірою сприяє формуванню його творчої особистості.

Під час діагностичної роботи використовувались методи опитування (анкетування, інтерв'ю) та педагогічного спостереження. У своєму дослідженні ми здійснили опитування студентів та вчителів щодо розуміння ними поняття «творчий учитель» і щодо того, якими шляхами відбувається підготовка майбутніх учителів початкових класів до творчої взаємодії з школярами.

Респондентами виступали студенти Університетського коледжу та

студенти напряму підготовки «Початкова освіта» Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка. Обробивши одержану інформацію, ми узагальнили подані відповіді. На думку студентів, творчий вчитель – це яскрава особистість, яка є завжди оптимістичною, ініціативною, постійно самовдосконалюється; не зупиняється на досягнутому, завжди перебуває у пошуку; мислить і діє на високому професійному рівні; всебічно розвинена, має високі організаційні здібності; застосовує нетрадиційні методи, форми та засоби роботи з учнями, враховуючи вікові й психологічні особливості кожного; створює проблемні ситуації і разом з дітьми намагається їх вирішити; постійно в пошуку, спрямованому на удосконалення процесу навчання.

Аналіз стану підготовки майбутніх учителів початкової школи дозволяє зазначити, що у сучасних умовах реформування системи освіти формування творчої особистості дитини є нагальною проблемою психолого-педагогічної науки та практики школи. Але виникає протиріччя між вимогами до педагогічної праці, яка повинна бути індивідуально-творчою, і практикою підготовки майбутнього вчителя до його професійної діяльності. Саме тому педагогічні вузи мають готувати не тільки кваліфікованих, але й готових до творчої професійної діяльності вчителів. На педагогічній творчості вчителя ми і зробимо основний акцент у нашій роботі.

Висновки. Отже, створення моделі підготовки майбутнього вчителя початкової школи до розвитку творчої особистості учня та цілеспрямоване формування творчого потенціалу майбутнього вчителя початкової школи як сукупності якісних характеристик є завданням особливої важливості, що постає перед педагогічним навчальним закладом на сучасному етапі. Особливості підготовки вчителя початкової ланки освіти визначаються цілями і завданнями освіти та виховання в початкових класах, створенням умов для розвитку особистості дитини; віковими особливостями і пізнавальними можливостями молодших школярів; змістом і логікою наук, елементарні основи яких вивчаються в школі. Оптимізація процесу

підготовки майбутніх учителів до розвитку творчих можливостей молодших школярів потребує певної системи навчання, яка припускає цілеспрямоване управління даним процесом, упорядковане функціонування взаємопов'язаних елементів її структури.

Список використаних джерел:

1. Волков І.П. Вчимо творчості. Педагогічний пошук / Упор. І.Н. Боженова. – К.: Рад. школа, 1988. – С. 90-126.
2. Вопросы психологии познавательной деятельности / Сб. науч. трудов. отв. ред. Баскакова И.Л. – М.: МГПИ, 2008. – 164 с.
3. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологический очерк. – 3-е изд. – М.: Просвещение, 2001. – 93с.
4. Матеріали до атестації спеціальності 6.01.0102. Початкова освіта. – Київ, 2011. – 67 с.
5. Моляко В.А. Психология решения школьниками творческих задач. – К.: Рід. школа, 2013. – 94 с.
6. Підласий І., Трипольська С. Формування професійного потенціалу як мета підготовки вчителя / І. Підласий, С. Трипольська // Рідна школа. – 1998. – №1 – С. 5-8.
7. Слепкань З.И. Психолого-педагогические основы обучения математике: Метод. пособие. – К.: Рад.шк., 1983. – 193 с.
8. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 т. – К.: Рад. шк., 1976. – Т.3. – 650 с.